

МУЗИКА ПОКЛОНІННЯ ЯК МИСТЕЦЬКО-СОЦІОЛОГІЧНИЙ ФЕНОМЕН

Булах Тетяна Борисівна,

кандидат мистецтвознавства, доцент,

учений секретар ректорату

Київської муніципальної академії естрадного та циркового мистецтва

ORCID ID: 0000-0002-0954-8422

У статті розглядається феномен сучасної музики прославлення та поклоніння, що набуває дедалі більшого значення у контексті сучасних релігійних практик та займає одне з суттєвих секторів розвитку музичного мистецтва. Музика поклоніння проаналізована як соціокультурний та мистецький феномен, який виходить за межі традиційних релігійних форм і створює нові можливості для колективного та індивідуального вираження релігійних переживань. Виявлено, що сучасна музика поклоніння значною мірою формує досвід віруючих, використовуючи широкий спектр інструментальних та аудіовізуальних засобів, що надають богослужінню емоційної інтенсивності та естетичної виразності. Значну увагу приділено аналізу еволюції музичного супроводу в богослужіннях від простих вокальних форм до високоінтенсивних мультимедійних виступів, які включають складні звукові та візуальні ефекти. Акцентовано на тому, що сучасне поклоніння перестає бути лише звуковим явищем, перетворюючись на аудіовізуальний досвід. Візуальні проєкції, які супроводжують тексти пісень і сцени з природними пейзажами, стають важливою складовою релігійної традиції, впливаючи на сприйняття сакрального та участь присутніх у богослужінні, що набуває значення соціальної події. У статті виявлено, що такі мультимедійні форми музичного поклоніння впливають не лише на естетичний досвід, але й на соціальну динаміку релігійної громади, формуючи нові очікування щодо ролі музики в релігійному житті. Підкреслено, що така музика часто викликає віруючих до активної взаємодії, створюючи атмосферу сакральної причетності. Разом з тим виявлено, що високий рівень професійного виконання може призводити до зниження участі віруючих у співі та загальному музичному процесі, що, своєю чергою, викликає виклики для традиційних церковних форм поклоніння. Акцентовано на необхідності критичного переосмислення сучасних форм музичного прославлення в контексті їхнього впливу на релігійні цінності та формування духовного досвіду. Поставлено питання про баланс між технологічною естетикою та сутністю сакрального в релігійних практиках, оскільки використання мультимедійних засобів та високоякісної музики може формувати нові типи релігійної соціалізації, що суттєво відрізняються від традиційних форм.

Ключові слова: музика поклоніння, релігійні практики, мультимедійне богослужіння, соціокультурний феномен.

Bulakh Tetiana. Worship music as an artistic and sociological phenomenon

The article explores the phenomenon of contemporary worship music, which is gaining significance in modern religious practices and plays a pivotal role in the development of musical art. Worship music is examined as a sociocultural and artistic phenomenon that transcends traditional religious forms, offering new opportunities for both collective and individual expressions of religious experience. The study highlights how contemporary worship music shapes the experiences of believers by incorporating a range of instrumental and audiovisual elements, adding emotional intensity and aesthetic depth to worship services. A significant part of the article is dedicated to the evolution of musical accompaniment in worship, transitioning from simple vocal forms to multimedia performances with complex sound and visual effects. It is emphasized that worship has shifted from being purely auditory to a fully audiovisual experience. Visual projections, such as lyrics and natural landscapes, have become integral to worship, influencing the sacred perception and deepening community engagement. The study shows that multimedia worship impacts both the aesthetic experience and the social dynamics of religious communities, creating new expectations for the role of music in religious life. This music often fosters active engagement, emotional expression, and a sense of shared purpose among believers. However, the high level of professional performance may sometimes reduce congregational participation in singing and worship, challenging traditional forms of church worship. The article calls for a critical reassessment of contemporary worship music, focusing on its influence on religious values and spiritual experience. It raises questions about maintaining a balance between technological aesthetics and the sacred essence of religious practices, as multimedia and high-quality music can shape new forms of religious socialization that differ from traditional ones.

Key words: worship music, religious practices, multimedia worship, sociocultural phenomenon.

Вступ. В останні п'ятдесят років музика поклоніння зазнала значних трансформацій, перетворившись із маргінального явища на глобальний культурний феномен із суттєвим впливом на музичну практику та стилістику сучасного християнського богослужіння. На початку 1970-х років молоді люди, переважно навернені з культури хіпі, відомі як «люди Ісуса», почали приносити гітари до церков, тим самим започаткувавши нову форму музичного вираження віри, що надихнула на формування унікальних стилістичних особливостей «сучасної музики поклоніння» [3]. Цей музичний рух, хоча й не був однорідним, поступово розвинув харак-

терне звучання, яке базувалося на поєднанні традиційної євангельської музики з елементами рок, фолк та поп-культури.

З музикознавчої точки зору, цей феномен цікавий тим, що він поєднує в собі різні музичні традиції, створюючи нові форми музичного синтезу, які відображають духовні потреби сучасного суспільства. Гармонічні структури, ритмічні патерни та вокальні техніки, що використовуються в сучасній музиці поклоніння, свідчать про інтеграцію популярних музичних стилів у релігійний контекст, що, в свою чергу, вплинуло на розвиток нових жанрів та піджанрів у християнській музиці.

Протягом наступних десятиліть цей феномен еволюціонував, пройшовши через період інтенсивних внутрішніх конфліктів, відомих як «війни поклоніння» 1980-х і 1990-х років. Ці конфлікти часто стосувалися музичних стилів, темпів і використання інструментів у богослужіннях, що сприяло глибшому осмисленню ролі музики у формуванні релігійного досвіду. Вийшовши з цих конфліктів переможцем, сучасна музика поклоніння закріпилася як ключовий елемент богослужбових практик та перетворилася на багатомільйонну індустрію.

Однак, зростання цього феномену викликає важливе запитання: яким чином сучасна музика поклоніння впливає на формування не лише соціокультурної, але й музичної ідентичності вірян? Як її гармонічні та ритмічні структури, мелодичні побудови та стилістичні впливи відображаються на сучасному музичному ландшафті та які нові напрямки вона задає для подальших музичних досліджень? Вивчення цього питання є ключовим для розуміння не лише релігійних, але й ширших культурних та музичних процесів, що відбуваються у сучасному суспільстві.

Матеріали та методи. У даному дослідженні буде використано широкий спектр матеріалів та методів для комплексного аналізу феномену сучасної музики поклоніння як мистецько-соціологічного явища.

Основним джерелом інформації є праця Монік Інгаллс «Спів конгрегації: як сучасна музика богослужіння формує євангельську спільноту». Інгаллс здійснює глибокий соціологічний аналіз сучасної музики поклоніння через призму п'яти ключових контекстів: концертів поклоніння, студентських конференцій, місцевих конгрегацій, публічних парадів хвали та віртуальних спільнот онлайн-творців. Це дослідження зосереджене на періоді з 2007 по 2017 роки, що дозволяє прослідкувати еволюцію цього феномену та його вплив на формування соціальних ідентичностей. Стаття Червоноіваненко А. «Музично-інструментальна культура в системі музичного етосу» досліджує, як музичний етос визначає культурні практики, що допомагає зрозуміти інтеграцію елементів сучасної музики поклоніння в релігійний контекст і їх вплив на культурний ландшафт. Стаття Balkwill L.-L. і Thompson WB. «A cross-cultural investigation of emotion in music: psychophysical and cultural cues» досліджує міжкультурні аспекти емоційних реакцій на музику, що дозволяє оцінити, як сучасна музика поклоніння резонує з різними культурними контекстами. Праця Paul de Man «Genesis and Genealogy» пропонує теоретичні рамки для інтерпретації текстів, які будуть корисні для аналізу текстового контенту пісень сучасної музики поклоніння.

Методологічний підхід включатиме соціологічний аналіз контекстів поклоніння, використовуючи теорії Монік Інгаллс, дозволить дослідити соціальні контексти функціонування сучасної музики поклоніння, а також її роль у формуванні та підтримці євангельської спільноти. Порівняльний аналіз музичних стилів і культурних практик дозволить визначити спільні та відмінні риси сучасної музики поклоніння в контексті інших музичних традицій. Емпіричні дослідження дозволять

оцінити, як різні аспекти музики поклоніння впливають на індивідуальну та колективну соціальну ідентичність.

Виклад основного матеріалу. Сучасна музика поклоніння, з її багатим та різноманітним звучанням, стала ключовим елементом релігійної практики, який значною мірою формує соціальну і культурну тканину євангельських спільнот. Вона не лише наповнює богослужіння новими емоційними та музичними відтінками, але й створює нові форми взаємодії між віруючими, розширюючи межі традиційних релігійних практик. Як було зазначено вище, Монік Інгаллс у своїй праці «Спів конгрегації: як сучасна музика богослужіння формує євангельську спільноту» пропонує глибокий аналіз впливу сучасної музики поклоніння на релігійну ідентичність та соціальні структури євангельських спільнот з проникненням у різні аспекти не тільки релігійного життя – від концертів поклоніння до віртуальних спільнот онлайн-творців, а й долучаються до соціально-мистецьких практик. Йдеться про те, що сучасна музика створює нові форми конгрегацій, виходячи за межі традиційних церковних зібрань. Концерти поклоніння, студентські конференції, місцеві конгрегації, публічні паради хвали та віртуальні спільноти – усі ці контексти стають платформами для виявлення і утвердження нових форм релігійної ідентичності. Інгаллс вказує, що для євангелістів використання сучасної музики богослужіння автоматично визначає ці зібрання як «поклоніння», навіть якщо вони не відповідають традиційним уявленням про церковні зібрання [4, с. 56]. Тобто сучасна музика поклоніння не лише збагачує релігійний досвід, але й змінює структуру богослужіння, впливаючи на те, як віруючі розуміють і переживають своє богослужіння та релігійну спільноту. Через цей музичний феномен формуються нові соціальні та культурні зв'язки, які впливають на релігійні практики та культурні звичаї, створюючи нові можливості для взаємодії та духовного збагачення. Йдеться про те, що центральне місце займає сучасна музика богослужіння. «Для євангелістів використання сучасної музики богослужіння одразу позначає діяльність як «поклоніння»» [5, с. 101]. Тому можна говорити про акт залучення до сучасного богослужбового співу породжує свого роду «конгрегацію» із зібрань, які традиційно не вважаються такими. Це глибоко, часто неявно, впливає на те, як християни розуміють богослужіння та церкву. Головна цінність «Співу Собору» – це ґрунтовний опис світу, створеного сучасною музикою богослужіння [4, с. 82].

Сучасна музика поклоніння є значним чинником у формуванні релігійних і соціальних структур. Вона функціонує не лише як засіб виразу релігійних переконань, але й як потужний соціокультурний інструмент, який активізує конструювання нових форм релігійної ідентичності та комунікації.

Аналіз сучасної музики поклоніння дозволяє виявити, як музичні форми впливають на соціальні та релігійні процеси. Музика поклоніння формує нові соціокультурні середовища, в яких перебудовуються традиційні релігійні практики. Вона змінює структуру релігійних зібрань і створює нові парадигми взаємодії

серед віруючих. Музика поклоніння, зокрема її структура, жанри та стилістика, функціонує як динамічний елемент, що сприяє конструюванню і трансформації релігійного досвіду. Музичні форми виступають не просто носіями релігійних меседжів, а скоріше активними агентами, які формують релігійні практики та ідентичності. Вони визначають, як сприймається і практикується поклоніння, і таким чином впливають на соціальні структури всередині релігійних спільнот [1, с. 216]. Прославлення як даність формує певні вектори, які визначають складові спільноти й в такий спосіб готують підґрунтя для потенційних напрямків утворення етосу Богослужіння, де центральним стає досвід поклоніння, до якого логічно додається концертно-виконавський аспект прославлення, а також імідж подання у тому числі через медіа, зокрема платформу YouTube.

У сучасному поклонінні концепція досвіду стала вирішальним аспектом очікувань віруючих. Важливо зазначити, що термін «досвід поклоніння» широко використовуються як у описах самого поклоніння, так і в маркетингових матеріалах, пов'язаних з концертами та подіями. Віряни часто очікують «особистої зустрічі з Богом» під час співу, що описується як «Бог, який промовляє», «служить» або «буде реальним для мене» [3, с. 45-46]. Це орієнтовано більше на отримання благословення від Бога, ніж на вираження хвилиної величі через поклоніння. Цей зсув в орієнтації на себе ставить питання про те, чи наше поклоніння не віддаляється від справжньої концентрації на Богу, до якої ми прагнемо.

Крім того, мова, що використовує терміни «виправлення поклоніння» або «залежне поклоніння», підкреслює бажання постійного споживання сучасної музики для поклоніння. Це явище може свідчити про те, що популярні бренди поклоніння не лише відповідають на відчутні потреби, а й активно створюють нові бажання. Хоча основним повинно лишатися виховання прагнення до прославлення Бога та Його слави. Проте існує тенденція, коли сучасний рух поклоніння може привчати людей шукати лише короткочасний емоційний стимул.

У контексті сучасної музики поклоніння важливо розглянути, як її вплив у парацерковних установах формує євангельські очікування щодо музичної практики в церкві. Зокрема, спостерігається тенденція, коли учасники вважають музику на великих богослужіннях і молодіжних конференціях більш привабливою, ніж щотижневий спів у релігійних громадах. Це може бути обумовлено високою професійною якістю продукції та сприятливим середовищем для інтенсивної тілесної взаємодії. Наприклад, деякі учасники конференцій відзначають, що спів на таких заходах забезпечує більш автентичне самовираження, ніж звичайний церковний спів.

Цей феномен варто розглянути в контексті, де сучасна музика для поклоніння, часто з характерними для концертів елементами, такими як посилення звуку, візуальні ефекти, формує нові очікування до того, що вважається «автентичним» поклонінням. Концерти поклоніння, з їхньою звуковою інтенсивністю і візуальними ефектами, створюють певні цінності і моделі, які можуть формувати очікування щодо «досвіду

поклоніння» в церкві. Перевага віддається не тільки інтенсивності та емоційному враженню, але і відчуттю втрати себе у величезному звуковому просторі, що може зменшувати значення звуку і голосів оточуючих. Цей розвиток створює певну іронію, адже початковою метою сучасного співу у музичному поклонінні та прославленні, було підвищення рівня участі та емоційного виразу в церковних службах. Однак, спостереження демонструють, що зростання професійного рівня музики на концертах може привести до того, що звичайний церковний спів виглядає менш привабливо. Музичні компоненти таких заходів, як сценічне оформлення та звукове підсилення та робота звукорежисера, формують певні уявлення про те, що є «автентичним» поклонінням. Коли ці елементи стають стандартом, очікування до музики на церковних службах можуть зазнати змін, що може знижувати повагу до традиційного співу у церковних зібраннях.

Йдеться про те, що церква, як інституція, де музичне поклоніння повинно зберігати глибинне значення, незважаючи на зовнішні зміни. Якщо досвід сучасного поклоніння у парацерковних середовищах призводить до зниження поваги до церковного співу, це може вказувати на необхідність перегляду розуміння поклоніння і його ролі у церковному контексті.

Серед типових сучасних традиційних євангельських богослужінь варто навести традиційність використання медіа ресурсів, зокрема платформи YouTube, у тому числі для забезпечення сучасного поклоніння. Багато малих церков, які не мають ресурсів для організації високоякісних музичних служб, звертаються до онлайн-відео, створених великими медіа-компаніями, для супроводу своїх богослужінь. Цей феномен не є лише наслідком дефіциту музичних чи кадрових ресурсів; він також відображає зростаюче відчуття, що церкви не можуть відповідати новим музичним стандартам. Відзначено, що сучасний рух поклоніння сформував уявлення про те, що високий рівень якості продукції є необхідним для досягнення вірного сучасного поклоніння: сучасне богослужіння пройшло значний шлях від простих гітарних акомпанементів і речитивних приспівів 1970-х років, які мали на меті демократизацію спільнотного співу та у 2000-х роках медіа поклоніння адаптували цінності аудіовиробництва та привабливості для масового ринку. Професіоналізація сучасної хвали призвела до того, що деякі церкви дійшли висновку про доцільність відмови від живих музикантів на користь віртуальних акомпанементів. Сучасне поклоніння перетворилося на багатомірний феномен, де музика прославлення стала не тільки аудіальним, але й візуально насиченим досвідом, який інтегрує різні мистецькі та соціальні аспекти. Цифрова проекція текстів пісень і фонових зображень у сучасних церквах свідчить про те, що релігійні практики все більше піддаються впливу візуальної культури. Це трансформує досвід музичного прославлення, роблячи його незмінно аудіовізуальним і перетворюючи поклоніння на художньо виразне дійство. Історично протестантська традиція була обережною у використанні

візуальних елементів у поклонінні, розглядаючи їх як потенційно відволікаючі від суті релігійного досвіду. Проте сучасні тенденції вказують на зміщення акцентів: візуальна складова стає невід'ємною частиною музичного прославлення, формуючи новий спосіб сприйняття та вираження духовного досвіду. Музичне прославлення сьогодні – це не просто колективний спів, але й цілісне мистецьке явище, яке впливає на сенсорне сприйняття та емоційний стан віруючих.

Використання візуальних елементів, таких як фотографії природи або абстрактні зображення, під час музичного прославлення демонструє, як мистецтво і технології взаємодіють, створюючи нові форми релігійного вираження. Це сприяє формуванню соціальних спільнот, об'єднаних не лише спільними віруваннями, але й спільним естетичним досвідом. Таким чином, музика прославлення виступає як мистецько-соціальний феномен, що об'єднує віруючих у колективному переживанні, яке одночасно задовольняє естетичні та духовні потреби. Зміна фокусу від чисто аудіального до аудіовізуального аспекту поклоніння вказує на глибші соціальні процеси, де музика прославлення стає засобом комунікації, взаємодії та соціалізації в релігійних спільнотах. Форми поклоніння, які використовуються, не є нейтральними. Вони формуватимуть наступне покоління поклонників. Водночас, виникає момент відволікання не тільки від змісту Богослужіння, а й від факту прославлення, музичного матеріалу тощо, через активність використання візуального фону. Навіть якщо спочатку зображення були введені для створення приємного фону для слів, багато людей зараз займаються поклонінням як «місцем аудіовізуальної конвергенції» [4, с. 178]. Варто наголосити, що це є протиріччям для Служіння де пріоритет аудіоінформації (слухання Слова, яке читається, співається, молиться і проповідується) над візуалом.

Висновки. Сучасна музика поклоніння стала невід'ємною складовою релігійної практики, втілюючи в собі як соціальні, так і мистецькі аспекти. Це явище, що не тільки інтегрує релігійний досвід, але й активно формує суспільну та культурну свідомість насамперед відвідувачів богослужінь. Музика поклоніння, через свої аудіовізуальні та емоційно насичені форми, значно впливає на спосіб, у який сучасні віруючі сприймають і переживають різноманітні аспекти, що пов'язані з Біблійними текстами.

Значна увага до естетики та професіоналізації музичного супроводу в релігійних службах свідчить про те, що музика поклоніння перетворилася на потужний інструмент соціалізації, котрий визначає культурні стандарти та очікування від релігійного досвіду. Водночас, цей процес вказує на зміщення акцентів з колективного релігійного досвіду на індивідуалізовані форми сприйняття, де емоційний та сенсорний аспекти набувають пріоритету.

Зростання значення візуальних елементів у поклонінні, як і використання сучасних медіа, створює нові форми релігійної естетики, що виходять за рамки традиційних уявлень про сакральне мистецтво. Така зміна в парадигмі вказує на розвиток нового типу релігійної культури, в якій музика та візуальні ефекти стають не просто супровідними елементами, а центральними складовими релігійного досвіду. Ця трансформація музики поклоніння має значні наслідки для майбутнього релігійної практики. Вона ставить питання про те, як ці нові форми релігійного мистецтва впливають на формування релігійної ідентичності та на процес духовного виховання. Таким чином, аналіз сучасної музики поклоніння як соціально-мистецького феномена відкриває нові перспективи для розуміння ролі мистецтва у формуванні релігійного досвіду в сучасному світі.

Література:

1. Булах Т. Б. Прославлення як етос сучасних протестантських богослужінь. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*. 2024. № 2. С. 215–219.
2. Червоноіваненко А. Музично-інструментальна культура в системі музичного етосу. *Вісник Київського національного університету культури і мистецтв*. Музичне мистецтво, 2018. №2. С. 27–42.
3. Balkwill L-L, Thompson WB. 1999. A crosscultural investigation of emotion in music: psychophysical and cultural cues. *Music Percept*. 17, 43–64.
4. Monique M. Ingalls, *Singing the Congregation: How Contemporary Worship Music Forms Evangelical Community*. Oxford University Press, 2018.
5. Paul de Man. *Genesis and Genealogy. Allegories of Reading*. Yale University Press, 1979. 340 p.

References:

1. Bulakh T. B. (2024). Proslavlennia yak etos suchasnykh protestantskykh bohosluzhin'. [Praise as the Ethos of Contemporary Protestant Worship]. *Visnyk Natsional'noi akademii kerivnykh kadrov kul'tury i mystetstv*. [Bulletin of the National Academy of Managerial Staff of Culture and Arts]. No. 2, pp. 215–219 [in Ukrainian].
2. Chervonovianenko A. (2018). Muzychno-instrumental'na kul'tura v systemi muzychnoho etosu. [Musical-Instrumental Culture in the System of Musical Ethos]. *Visnyk Kyivs'koho natsional'noho universytetu kul'tury i mystetstv*. *Muzychne mystetstvo*, [Bulletin of Kyiv National University of Culture and Arts. Musical Art], No. 2, pp. 27–42 [in Ukrainian].
3. Balkwill L.-L., Thompson W. B. (1999). A cross-cultural investigation of emotion in music: psychophysical and cultural cues. *Music Perception*, 17, pp. 43–64 [in English].
4. Monique M. Ingalls. (2018). *Singing the Congregation: How Contemporary Worship Music Forms Evangelical Community*. Oxford University Press [in English].
5. Paul de Man. (1979). *Genesis and Genealogy. Allegories of Reading*. Yale University Press. 340 p. [in English].